

YENİÇERİ OCAĞININ İLGASI ÖNCESİ İZMİR'DEKİ ANARŞİYE DAİR BİR BELGE

Necmi ÜLKER

Osmanlı devletinin kuruluşu sıralarında, I.Murad (1360-89) zamanında kurulmasına ihtiyaç duyulan Yeniçeri Ocağı, sultanın şahsına bağlı yaya ve sipahi kuvvetlerinden oluşan bir hassa ordusu mahiyetindeydi. Selçuklular ve Memluklar gibi Türk devletlerinden örnek alınarak, Tımarlı sipahi teşkilatından ayrı kurulmuş olan bu kurum, Osmanlı sultanının yaşadığı yerde bulunuyor ve düzenlenen seferlerde daima onun yanında yer alıyordu. Çoğunluğu yaya bir kısmı da sipahi olan yeniçeriler, Kapıkulu ocakları adı altında Osmanlı ordusunda önemli bir yeri olan ve devlet hazinesinden maaş olan askeri bir zümre idi.(1)

Kuruluşundan XVI.yüzyılın ilk yarısına kadar, temelinde olan disiplin ve itaat prensibi Yeniçeri Ocağını devrin en başarılı bir kuvveti haline getirmiştir. Osmanlı İmparatorluğunun yükselmesi döneminde yeniçerilerin başta padişaha, devlet sistemine bağlılıkları ve çalışkanlıklarıyla devletin dış siyasette başarılı olmasında büyük payları ve hizmetleri görülmüştür.

Kanuni Sultan Süleyman döneminden itibaren sayıları "kanun-ı kadim"e rağmen artmış olan Yeniçeriler, özellikle 1558 yılındaki Şehzade Bayezid isyanını fırsat bilip Anadolunun ve Rumelinin önemli merkezlerinde kendi garnizonlarını kurma imkanını elde etmişlerdi. Yeniçerilerin İstanbul dışında yani taşradaki bu yeni durumları sebebiyle şehirlerde ve kazalarda Osmanlı idaresini temsilen bulunan Kadı, Subaşı, Şehir Kethüdası ve diğer şehrin ileri gelenlerinin yanında Osmanlı hükümeti buralarda bulunan Yeniçerilerin kontrolü için Yeniçeri Serdarı ve Kethüdayeri görevlerini ihdas etmek zorunda kalmıştı. Bundan böyle Yeniçeriler Anadolu ve Rumeli şehirlerinde bir güç olarak ortaya çıkmış ve mahalli yönetimde söz sahibi olmuşlardı (2).

-
1. İ.H.Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapıkulu Ocakları*, I, Ankara, T.T.K.Basımevi, 1943, 144-46; J.A.B.Palmer, "The Origin of the Janissaries," *Bulletin of the John Rylands Library*, XXXV/2 (1953), 448-81; Mücteba İlgürel, "Yeniçeriler," *İslam Ansiklopedisi*, Cilt 13, 585-95.
 2. Mustafa Akdağ, "Genel Çizgileriyle XVII.Yüzyıl Türkiye Tarihi," *Tarih Araştırmaları Dergisi*, IV/6-7 (1966), 212-13.

Özellikle duruklama döneminde kanunların üst düzey yöneticileri tarafından çiğnenmesiyle de büyük ölçüde bozulmaya başlayan bu ananevi ocağın II.Osman (1618-22) döneminde itaatsizlikleri gözle görülür hale gelmişti. Bunun üzerine, Yeniçeriler ve Yeniçeri Sipahilerinden oluşan Kapıkulu Ocağının kaldırılıp yerine Suriye'den asker yazılıp yeni bir askeri düzenleme yapılması gereğine inanan cesaretli ancak genç ve tecrübesiz II.Osman harekete geçmiştir. Ancak, kendi çıkarlarını devlet menfaatlerinin de üzerinde tutan Yeniçeriler İstanbul'da ayaklanmış ve padişahın muhalifleriyle de işbirliği yapıp II.Osmanı tahttan indirerek katletmişlerdir.(3)

1699 Karlofça Antlaşmasıyla kaybettiği topraklarını geri alma politikası güden Osmanlı İmparatorluğu, bu politikası gereği Rusya'ya karşı sefer açmış ancak 1711 Prut savaşında Yeniçerilerin disiplinsiz hareket ve tutumları sonucu bir antlaşma imzalanmakla birlikte istenilen ve amaçlanan başarı tam olarak elde edilememiştir. (4)

XVII. ve XVIII. yüzyıl boyunca İstanbul ve Anadolu'da genel olarak dahili ve şehir yönetimlerinde bir güç haline geldikten sonra, Osmanlı hükümeti Yeniçeri Ocağının düzenlenmesi ve modern hale getirilmesi hususunda sarf ettiği çabalar ve girişimler hep sonuçsuz kalmış Ocaklarının kaldırılmasına kadar Yeniçeriler devlet sistemi içinde hep zararlı bir güç ve çıkarlarını her şeyin üstünde tutan siyasi bir zümre olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir.(5)

Anadolunun Batı kıyısında, ticarete çok elverişli bir körfezin sonunda kurulmuş olan XVI-XVII. yüzyıllarda Levant'ın bir ticaret merkezi haline gelip(6) XVIII. yüzyılın başında Doğu Akdeniz ticaret

-
3. İ.H.Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, III.Cilt, I.Kısım, Ankara, T.T.K. Basımevi, 1951, 138-46.
 4. A.Nimet Kurat, *Prut Seferi ve Barışı*, I, Ankara, T.T.K. Basımevi, 1951; Michael T.Florinsky, *Russia: A History and An Interpretation*, New York, Macmillan Co., 1955, Vol.1, 343-45; Necmi Ülker, "The Political Aspects of the Campaign of the Pruth in 1711," *Cultura Turcica*, III/2 (1966), Ankara, Ayyıldız Matbaası, 1970, 202-215.
 5. Bilgi için bkz Yücel Özkaya, "Anadolu'daki Yeniçerilerin Düzensizliği ile ilgili Belgeler ve İzmir'de Yeniçeriliğin Kaldırılması Hakkında Bir Belge", *A.Ü.D.T.C.F.D.*, XXIII/1-2 (Ocak-Haziran, 1965), 75'den naklen, Mehmet Esat, *Üss-i Zafer*, İstanbul, 1243, 166-69; Ahmet Cevat, *Yeniçeriler*, İstanbul, 1299, 218-9, 272-3; Ahmet Lütü, *Tarih-i Lütü*, İstanbul, 1295, Cilt I, 9-13.
 6. Bkz. Daniel Goffman, *İzmir and the Levantine World, 1550-1650*, Seattle, University of Washington Press, 1990.

dünyasının uluslararası önemli bir ticaret merkezi durumuna yükselmiş olan (7) İzmir de Yeniçerilerin etkisinde kalan zengin bir Osmanlı şehridir. Diğer Osmanlı merkezlerinde olduğu gibi bu şehirde de 1727-28 senelerinde Yeniçerilerin İzmir şehrine hakim olmak istemeleri keyfiyetine dayalı olarak uzun süreli diyebileceğimiz bir isyan çıktığı bilinmektedir(8). Yukarıda bahsedilen yıllarda ortaya çıkan bu şehir kargaşasında Yeniçeriler İzmir voyvodasının sekbanlarına karşı mücadeleye başlamış, bu kavga bir şehir muharebesi şekline dönüşerek Osmanlı merkezî hükümetini bir hayli meşgul ve huzursuz etmiştir.

Yine bu yüzyılın sonlarına doğru 1797 yılında İzmir yukarıda zikredilen olaya benzer bir mücadelenin sahnesi olmuştur. İslahatçı bir padişah olan III.Selim (1789-1807)'in tahta geçtikten ve Nizam-ı Cedid adlı yeni bir askeri teşkilat kurmasından sonra tedirginlikleri artan Yeniçeriler sık sık iç huzuru bozmaktan çekinmemiş, geleneksel ve çağ dışı kalmış ancak güçlü olan teşkilatlarını kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaya devam etmişlerdir. İşte bu ortam ve atmosfer içinde rahatsızlık hisseden Yeniçeriler, İzmir'de 1797 Mart'ında Venedikli tayfalarla çatışmaya girmişler ve şehir yöneticilerinin kontrolünden çıkan bu çatışma bir şehir muharebesi şeklini almıştır. Bu çatışma sırasında İzmir'in en güzide ve ticaret merkezi durumunda olan Alsancak semti yakılmış ve yağma edilmiştir (9).

Başbakanlık Osmanlı Arşiv Dairesinde İzmir üzerine yaptığımız araştırmalar sırasında Hatt-ı Hümayün Tasnifi 33259 no'da İzmir isyanıyla ilgili büyük boyutlu bir *arz-ı mazhar*'a (manifesto) rastladık. Bu dökümanın ölçüleri 76x 54 cm. dir. On yedi uzun satırdan oluşan belgenin metninin hemen alt kısmında sekiz satır ve yan kısmında da bir satır olmak üzere dokuz satırlık bir

7) Necmi Ülker, "The Rise of İzmir, 1688-1740", The University of Michigan, Basılmamış Doktora Tezi, 1974.

8) Münir Aktepe, " 1727-1728 İzmir İsyanına Dair Bazı Vesikalar", *Tarih Dergisi* VIII/11-12 (Eylül, 1955), İstanbul, Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1955, 71-98. Bu şehirle ilgili birçok yayını olan Sayın Hocamız, İzmir'le ilgili yaptığı bu araştırmasında Başvekalet Arşivinde bulunduğu belgeleri yayınlamıştır.

9) Necmi Ülker, "1797 Olayı ve İzmir'in yakılması ", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, II, Manisa , Şafak Basımevi, 1984, 117-57.

bölüm vardır. Bu bölümdeki satırlarda İzmir şehrinin ileri gelenlerinin ve esnaflarının isim ve meslekleri yazılmış olup her bir ismin altında da ilgililerin mühürleri basılmıştır. Belgenin üzerinde tarih yazılmamış olması dikkati çekmekle birlikte, arşiv ilgilileri bu dökümanı, Hicri 1238/1822-3 olarak tarihlendirmişlerdir. Aşağıda da açıklanacağı gibi İzmir'in bu yıllardaki durumu bu tarihlendirmeye uygun düştüğünü kabul ediyoruz. Bu belge İzmir kadılık makamı tarafından, İzmir'deki bu müessif durumu İstanbul hükümetine bildirmek için *arz-ı mazhar* şeklinde yazılmıştır. Bu belgenin hazırlanmasındaki esas amaç, İzmir'deki nizam ve huzurun bu şehirde bulunan Yeniçeriler tarafından bozulduğunu, halka devamlı olarak maddi ve manevi zarar verdiklerini şehir ileri gelenlerinin ve esnafın ittifakı ile onların şehirden tard edildikleri hususunu 111 mühür ile Osmanlı devletine bildirmektir.

Bu belge olayın safhalarını özetlemekle birlikte, olayın geçtiği sırada İzmir'de görev yapan Osmanlı devlet görevlilerini, şehrin ileri gelenlerini, bazı tanınmış alleleri ve özellikle mesleklerin çeşitlerini ve bir ölçüde şehir esnaf sayısını vermesi bakımından önemlidir. Belgenin esas metninin altındaki sırada şehrin önemli kişilerinin isim ve mühürleri vardır. Bunlar: Mîr Ahmed Alaybeyzâde, kaymakam Esseyyid Mustafa, müderris Davudzâde Hüseyin, müderris Hasanbeyzâde, müderris Mehmed Emin Mehmedbeyzâde, müderris Mustafa Hasib Bayındırızâde, vaiz İbrahim, fetva vermeye yetkili Esseyyid Mustafa ve müderris Ahmed Reşid'tir. İkinci sırada ise İzmirdeki görevlilerin ve esnafın ileri gelen onbeş ismi verilmiştir. Üçüncü sırada ise on beş adet yemişçi esnafının isim ve mühürleri kaydedilmiştir. Dördüncü sırada ise ondört deri üreten ve bir kavaf esnafını görüyoruz. Beşinci sırada onbeş kumaş satan esnafı, altıncı sırada on dört mestçi, yedinci sırada ise on iki mısırcı esnafı kayıtlıdır. Sekizinci sırada ise yedi adet mutaf ve dört şekerci esnafı verilmiştir. Yandaki son sırada ise iki gümrük emini ve üç gümrük katibinin isim ve mühürleri mevcuttur.

Hiç şüphe yoktur ki İzmir esnafının tamamı bu belgede zikredilenler değildir. Dökümanda adı geçen esnafın yanında bakkal, kasap, sebzeçi, uncu, saraç, nalıncı, semerci, demirci, aşçı gibi esnafdandır bahsedilmemiş olmasını açıklamak şimdilik güçtür.

İzmir'de vukubulan ve belgemizde açıklanan bu olayı daha iyi anlamak için bir iki yıl öncesine bakmak gereklidir. Bilindiği gibi

1821 yılında Yunan isyanının başlaması ve aynı yılın Nisan ayında yaygın hale gelmesi sonucu, İzmir'de önemli miktarda bulunan Rum nüfusunun da, Osmanlı ülkesinin diğer bölgelerinde olduğu gibi, etkilendiği anlaşılmaktadır. İzmir'de bulunan devlet yöneticilerinin ve Yeniçerilerin ve halkın karşı hareketinden rahatsızlık duyan Rumların kendi evleri yerine kilise avluları ve konsolosluk bahçelerinde kaldıkları bilinmektedir.(10) Şehirdeki durumun nazikliğini takdir eden Osmanlı hükümeti Kayseri mutasarrıfı Hasan Paşa'yı İzmir muhafızlığına tayin ederek onun 26 Mayıs 1821'de İzmir şehrinin idaresi başına geçmesini sağlamıştır.(11) Bu sıralarda şehirde tam bir kargaşanın hakim olduğu ve Yeniçerilerin İzmir'de etkili bir askeri güç olarak var olduğu, şehrin bazı ileri gelenlerinin katledildikleri kayıtlara geçmiştir.(12) Şehirdeki bu durumun devam ettiğini ve yayınladığımız belgede ifade edilen olaylara kadar İzmir'deki huzursuzluğun genel olarak da olsa devam ettiğini varsaymamız mümkündür.

İzmir'de yaşanan 1821 olayları ile Osmanlı görevlilerinin olmasına rağmen şehirde bir otorite boşluğunun sürdüğü gerçeği ortaya çıkmıştır. Kendi komutanlarının (serdar) emrini dinlemeyecek kadar kontrolden çıkmış olan Yeniçeriler hem hükümet hem de İstanbul Yeniçeri Ocağının zabıtları tarafından İzmir'deki Ocak ağalarına nasihat ve tenbihatlar gönderilmesi İzmir'deki nazik durumu değiştirmemiştir.

Belgemizde İzmir'deki Yeniçerilerin ne denli "kanun ve nizam" dinlemez bir zümre haline geldikleri açıkça ifade edilmektedir. İzmir'deki bu Yeniçeriler ve bazı Yeniçeri Ağaları merkezî hükümetin ve hatta bağlı oldukları kendi Ocak zabıtlarının ricalarını dinlemeyecek

10. Tuncer Baykara, "XIX.Yüzyılda Aydın Eyaleti," İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Mezuniyet Tezi, 33'den naklen Jurien de la Graviere, *Station du Levant*, I, Paris, 1876, 80-83. Sayın meslekdaşıma tezini vermesinden ötürü kendisine burada teşekkür ederim.

11. T.Baykara, *ay.yer.*'den naklen, Başvekalet Arşivi, Mühimme Defteri, no.239: Hasan Kelâmî olarak da kayıtlarda geçen bu Paşa, İzmir'de 1828 yılına kadar görevde kalmıştır. T.Baykara, *a.g.tez.*, 3. Zaman zaman İzmir'e Paşa gönderme politikası uygulayan İstanbul hükümeti, devletin idare sistemi içinde İzmir'in kaza olarak kalmasını istemelerine rağmen fevkalade nazik durumlarda buraya bir Paşa göndermişlerdir. Bkz. Necmi Ülker, *a.g.e.tez.*, 295, 315-17.

12. T.Baykara, *a.g.tez.*, 34.

derecede kontrol dışı kalarak şehir dahili ve civarında şerbestçe hareket etmişlerdir. Yeniçeriler gece ve gündüz demeden pazarlarda ve şehrin içinde nağra ve silah atmaya ve halkın ve esnafın mallarını yağma etmeye kadar cüretlerini arttırmışlardır.(13)

Uluslararası bir ticaret şehri olan İzmir'de yaşayan tüccar ve yabancı uyruklulara da çeşitli tecavüzlerde bulunan Yeniçeriler, akıl almaz bir serbestlik içinde cinayet işlemekte, esnafın ve halkın mallarını yağmalamakta, kısacası bir şehir eşkiyası olarak istediklerini yapabilmekteydiler. Vilayetin ileri gelenlerinin ve halkın huzurunun bozulması ve olayların aleni olarak seyretmesi üzerine daha önce zikredilmiş olan İzmir muhafızı Seyyid Hasan Paşa Yeniçeri Ocak Ağalarını (ağavat) kendi makamına çağırıp, Yeniçerilerin şehirdeki hareketlerinin İslam halkına ihanet demek olduğunu, bunun din ve devlete de saygısızlık etmek anlamına geldiğini kendilerine ifade etmiştir. Ayrıca, emirlerindeki Yeniçerilerin serkeşâne hareketlerine engel olmaları için de ağalara emir ve tenbihde bulunmuştur. Ağalarının Hasan Paşa ile yaptıkları bu toplantıdan sonra uslanmaları beklenen Yeniçeriler, tam aksine eskisinden daha da fazla şiddet hareketlerine başvurdukları görülmüştür. Nitekim, anarşiyi devam ettiren Yeniçeriler, bir iki defa, belgede de açıkça belirtildiği gibi, İzmir hükümet binasına hücum etmekte tereddüt göstermemişlerdir.(14) Belki de bu hareketleriyle Yeniçeriler Osmanlı devletinin görevlendirdiği Hasan Paşa'ya göz dağı vermek istemişlerdir.

Bu olay üzerine gerek esnaf gerekse hükümete bağlı bazı Yeniçeriler toplanarak birlikte Kadılığa giderek durumu anlatmışlar, sonra da Hasan Paşa'nın makamına giderek hangi sınıftan ve gruptan olurlarsa olsunlar halkın huzurunu bozanların ve eşkiyaların İzmir'den bir an önce atılmalarını talep etmişlerdir. Bunun üzerine isyan sırasında elebaşı durumunda olan altı adet Yeniçeri ağası

13. Belgenin 3. ve 4. satırları: "...fi'l asl eşkiya zümresinden olub kendüsini Ocakludan add iderek meçhulî ahval olan erazil ve esafil makuleleri birbirlerine teavün ve te'azud birle meslek-i şekaveti derpiş... nehb-i emval ve hedk-i a'raz ve ilan-ı fisk u izar-ı nas ve leylen ve neharen esvakda bila infisal piştov atıp nağralar urarak..."

14. Belgenin 8. ve 9. satırları: "... bütün bütün terk-i edeb ve haya ve rûz be rûz ezâyîş-i cinayata ictirâ ider oldukları ve cümleden ezûn yirmiyedi ve yirmibeşler tarafına iddiâ-yı münasib... şerr ü fesadlarına adem-i inkitandan gayri bir iki defa paşa kapusu tarafına hücum birle..."

şehirden uzaklaştırılarak İzmir'de sükûnet sağlanmıştır. Ayrıca, şehirden kaçmış ve sayıları yüz kadar olan eşkiyanın yola getirilmesi ve cezalandırılması konusunda fikir birliğine varılmıştır.

Öyle anlaşılıyor ki ısrarla yapılan istek ve rica üzerine Osmanlı hükümetinin de gerek görmesi üzerine, İstanbul'daki Yeniçeri Ocağından olan Ser Turnacı(15) Mehmed Ağa Yeniçeri Serdarı(16) göreviyle İzmir'e gönderilmiştir. İzmir'de bulunan Hasan Paşa ile birlikte hareket ettiği anlaşılan Yeniçeri Serdarı Mehmed Ağa, İzmir'deki serkeşâne hareketlerin ve isyanın öncüleri olduğu tespit edilmiş olan Kapıkulu Ocağı'nın 31.ortasından (bölük) Çıplak Salih ve kör Mehmed Ağalar ve 25.ortadan Bayram Ağa'nın İzmir'e bir daha ayak basmamak üzere şehir dışına sürgün etmiştir. Yine isyanla yakın ilgisi olduğu bilinen 71.ortadan Ahmed Ağa ve Duacı Mustafa Ağa, ve 64.ortadan Kayserili Ali Ağaların iyi halleri görüldüğünden affedilip serbest bırakılmaları konusunda Hasan Paşa'ya gidilmiş ve durumun Osmanlı hükümetine bildirmesi kendisinden rica edilmişti. Bunun üzerine Hasan Paşa da durumu İstanbul'a yazacağını ancak Osmanlı hükümetinden bir emir gelinceye kadar adı geçen *erazil ve eşkiya makulelerinin* İzmir'de Yeniçeri zabiti olarak görev yapmamalarını istemiştir.

Yeniçeri Ocağının kaldırılması öncesinde İzmir'de vukubulmuş olan böylesine müessif bir olayı ana hatlarıyla gözlerimizin önüne açık bir biçimde sermiş olan bu arşiv belgesi, İzmir şehir görevlilerinin, akl-ı selim sahibi ve nizamlara bağlı Yeniçerilerin, esnafın ve halkın birlikte *yek vücut* olarak hareket etmesiyle isyanın bastırılması konusunda bilgi vermesi açısından dikkat çekicidir.

15. Yeniçeri Ocağında bulunan 196 Orta'dan (bölük) 68.nin başındaki sorumlu Yeniçeriye verilen isimdir. Bu görevde bulunan Turnacı başılar ananevi olarak Yeniçeri Ocağı için devşirmelerin toplanması işini üstlendikleri gibi özel bazı görevlerle de taşraya gönderilirdi. M.Z.Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, Maarif Basımevi, 1954, III, 535; İ.H.Uzunçarşılı, *Kapıkulu Ocakları*, I, 752; Necmi Ülker, *a.g.tez.*, 315-17.

16. İstanbul'daki Yeniçeri Ağasınınca kaza gibi küçük yönetim birimlerine tayin olunanlar için kullanılan bir tabir olup bunların görevi mahalli askeri teşkilatı kontrol etmekte. M.Z.Pakalın, *a.g.e.*, III, 181; İ.H.Uzunçarşılı, *Kapıkulu Ocakları*, I, 754.

Sonuç:

İzmir gibi hemen her milletten tüccarın bulunduğu uluslararası bir ticaret merkezinde, kısa bir süre için olsa dahi, böylesi bir Yeniçeri isyanının yaşanması ve ne mahalli idarenin ne de Osmanlı hükümetinin olaya daha başlangıcında müdahale edip hemen el koyup bastıramamaları, bize şehirde bir otorite boşluğunun mevcut olduğunu açıkça göstermektedir. Ayrıca bu olay, İstanbul hükümetinin merkezîyetçi politika ve gücünün ne kadar zayıflamış olduğunu da ortaya koymaktadır. Bunların yanında İzmir gibi bir taşra şehirde mahalli Yeniçerilerin serbest kalıp istedikleri gibi kanunları çiğneyip halkın huzurunu bozmaları ve sorumsuzca hareketleri de dikkat çekmektedir.

Yeniçeri Ocağının II.Mahmud (1808-39) tarafından 15 Haziran 1826 tarihinde(17) kaldırılmasının bir kaç yıl öncesinde, İzmir'deki Yeniçerilerin huzursuzluğunu ve şehirdeki devlet görevlilerine karşı sert tavır takınmalarını, yalnızca kendi Ocaklarına karşı 1793 yılında kurulan Nizam-ı Cedid teşkilatına(18) bağlamak doğru değildir.

İzmir şehrini ve civarını böylesine bütünüyle etkileyen bu müessif isyanın nüfusu kabarık bir ticaret merkezinde çıkmasında, şehirde başka bir askeri teşkilat bulundurma gereğini duymayan ve şehrin yönetimini Manisa'da bulunan ve güçlü bir ayan ailesi olan Karaosman oğullarına vermek istemeyen, bu tutumunda da belirli ölçüde haklı olan merkezi hükümetin ve nihayet şehirdeki devlet yetkililerinin emrinde askeri güç bulunduramayışları keyfiyetinin de katkısı olduğu muhakkaktır.

17. Howard A.Reed, "The Destruction of the Janissaries by Mahmud II in June 1826, "Princeton University, N.J, Basılmamış doktora tezi; E.Ziya Karal; *Osmanlı Tarihi*, Cilt V, Ankara, T.T.K. Basımevi, 1961, 145-50. *Vak'a-t Hayriye* olarak tanımlanan bu olayla ilgili bir çok tarih düşürülmüşse de en dikkatli çeken ve güzel olanı Keçeci İzzet Molla'nın dörtlûğüdür:

Tecemmü' eyledi meydân-ı lahme

İdüb küfrân-ı ni'met nice bâğî

Koyub kaldırmadan ikide birde

Kazan devrildi söndürdü ocağı.

18. M.Tayyib Gökbilgin, "Nizâm-ı Cedid, "İslam Ansiklopedisi, 9, 309-18.

Belgenin özeti: İzmir'de asayışı ihlâl edip ihtilâl çıkaran ve Hükümet konağını basan ve halkı ızrar eden yeniçeri şakilerini cümle ittifak ile şehirden tard ve tedip edildiklerine dair İzmir Kadılığınan.

'Atabe-i 'aliyye 'adâlet 'üvnân ve sÛdde-i seniyye-i saadet-nişân lâzâlet mahrûfeten bi-'inâyeti'l meliki'l mennân türâbına medine-i İzmir'de sâkinûn 'ulemâ ve sulehâ ve eimme ve hutebâ ve esnâf ve fukarâ ve zuefâ ve bilcümle sükkân-ı vilâyet kullarının şemli tariki'l mahazır 'arzuhâl-i sadâkat eserleridir ki kâffe-i müminîn ve muvahhidîn "külli-i müminîn ihvetûn" medlûlü üzere yek-vücûd gibi akd-i lâzime-i muahât iderek meyâne-i İslâmdan mugâyeret iktizâ ider ise/indifa'ı ile hısn-ı hasîn-i dîn-i mübinin istikrâr-ı şeref-i celâletine bi'littifak i'tina olunmak üzere 'ahd-i misak olunmak bâbında her tarafa bunca tahrirât-ı nasâyih-i âyat-ı seniyyeler vürûdundan gayrı darü's-saltanada kâin her bir ortanın zâbitânları taraflarından İzmir'de mevcut Ocaklu ağavâtlarına dahi vesâyâ-yı mezkûreleri mutazammın tenbihnâmeler tesyarı ile herbirerlerini/rızâya irşâd ve teşvîk etmişler ise de fi'lasl eşkiyâ zümresinden olub kendüsini Ocakludan add iderek mechûli'l ahvâl olan erâzil ve esâfil makûleleri birbirlerine te'avûn ve te'azud birle meslek-i şekâveti derpiş ve envâ-ı habâset ve ma'siyeti nuhbe-i endiş eylemiş olduklarına mebni nehb-i envâl ve hedk-i a'râz ve ilân-ı fisk ve ızrar-ı nâs ve leylem ve nehâren/esvâkda bilâ infisâl piştov atıp nağralar urarak envâ-ı menâhi ve fücürda 'alenen irtikâbına cüretlerinden gayri Ramazân-ı mağfiret-nişanın leyl ü nehârında su-i efâlin eşeddü eşna'ına müçaseretleri ve aralıkda müste'minân tâifelerine dahi teaddileri vukuuyla mesfurların imsâk-ı dehân ve iskatları emrinde envâ-ı mihen ve meşakkat keşidesine bâis olmakda oldukları ve /cinâyât-ı fâhişelerinin imtidâdı hasebiyle min-küllî'l vücûh sükkân-ı vilâyetin insilâb-ı emn ü rahatlarına bâis olmakda oldukları mülâbesesi aralık aralık hâlâ muhafız-ı İzmir vezir-i huçeste-tedbîr devletlü Seyyid Hasan Paşa hazretleri tarafından Ocaklu ağavâtlarını meclis-i destûranelerine celb ve â'dâ-yı dînin millet-i İslâmiyyeye merkûz zamîr-i habâset tıynetî olan ihânetlerini ve şöyle vakitte eşkiyâ-ı/merkûmelerin bu misillü efâl-i fesâd-engizlere ısrârları ile böyle bir beldenin makarr-ı şûriş ü âşub olması ve sekene-i beldenin dahi bu tâifenin belâ ve fesâdları endişesi ve efkârı ile dağdağa-ı hâtr u teşviş-i fuâda dücâr olmaları hamıyyet-i dîniyye ve rızâ-yı şâhâneye münâfi

bir keyfiyet olmağın şunlar madem sizin taraflarınıza münâsebetten haber veriyorlar sizler/iktizâsı vechile terbiye ve te'diblerine bi'littifâk teşhir-i sâid hamiyet-birle indifâ'-ı şerr ü şurlarına mübâderet lâzime-i zimmet-i sadâkatınızdır vâdilerinde nasâyih-i lâyika ve ifâdât-ı fâikalarıyla bi'd-defaat her çend cümlesine emr ü tenbih buyurmuşlar ise de müşârünileyh hazretlerinin meclis-i 'âlîlerinde kemayenbağî ifâ-yı lâzime-i zimmete suretnümâ-yı taahhüd ve müsâraat ve ba'del hurûc ağavâtlardır/bazılarının redâet-i fitrat ve sû'l mizâçlarından nâşi ber takrib ittifâk-ı mezkurelerini fesh ve her biri bir tarafa teşeddüt ve eşkiyâ-yı merkumelerin terbiyelerinde iğmaz ve rahâvetleri hasebiyle merkûmlar dahi ziyâde ferceyâb olarak bütün bütün terk-i edeb ve hayâ ve rûz be rûz efzâyış-i cinâyâta ictirâ ider oldukları ve cümleden efzûn yirmiyedi ve yirmibeşler tarafına iddi'â-yı münasib/şekâperestilerin ale'd-devam şerr ü fesâdlarının adem-i inkitâ'ından gayri bir iki defa Paşa Kapusu tarafına hücûm-birle bâgiyâne hareketlerinin vukû'u mavera-yı sabr u sâ mân olub bi'lâhere ve bi'z-zarûre gerek esnaf ve gerek kolu nişanlı yerîçeriyân tâifesinin ehl-i ırzları cümlesi birlikte olarak bi'l-ittifak kıyâm ve meclis-i şer'e varılıb beyân-ı keyfiyet ve ba'dehu Paşa Kapusuna 'azimet birle ne makûle/ve kangî sınıf ve tâifeden olur ise olsun sâ'i-i bi'lfesâd ve eşkiyâdan olanları beldemizden tard u ihrâcî ile tathîr-i bilâd ve temin-i kulûb-ı 'ibâd kılınması lede'l iltimâs vezir-i müşârünileyh hazretlerinin emr u fermûdeleri ve cümle Ocaklu ağavâtlarının inzimâm-ı rey ü mağrifetleriyle o makûle eşkiyâdan zâhirde bulunanları ve muhtellû'd-dimağ olan altı nefer ağavâtları medine-i mezbûreden ihrâc ü ib'âd-birle/ ve'lminnetü kemâyenbağî tathîr-i memleket ve temin-i kulûb-ı sükkân-ı vilâyet kılınmış ve yevm-i mezkûreden berû cümle enâm kemal-i refâh ve asâyış-i tâm ile duâ'-yı bekâ-yı ömr-i şevket-i hazret-i cihânbanîye muvazebet ü devam üzereler iken bu def'a Ocağı 'Amire tarafından Giridi Ser Turnayı, Mehmed Ağa serdar olarak Medine-i İzmire vürûd ve esvâl-i zâhir-pesende nizâm-ı beldenin istikrârı marzisi olduğu istifham olunmakta ise de gâliba/ müfsidin in iğfâli ile vürûdunun ferdâsı günü yirmibeş cemaatından sevâbık-ı cinâyât ile iştihâr ve zîr-i perde-i hafâda istitâr etmiş olanları berây-ı tatyib-i bi't-teharrî zâhire ihrâc ve tarafına celb ve kendü namuslarının muhafazasıçün mukaddemâ sebzeçi ve uncu ve bakkal ve kassab dükkanlarından ağavâtları ma'rifetleriyle kaldırub Serdar Konağında hıfz etmiş oldukları nişanlarını yedle?/ve kendülerini kulluğa nasb ü ik'âd ve kezalik yirmiyedi tarafından gerden firâz-ı şekâvet olanları dahi taharrî ve

anları dahi celb ve istihdâm etmek dâyesinde olduğundan gayri bâis-i imtidâd-ı şûriş ü fesâd olan ağalardan tard u ib'ad olunan merkûmenin dahi bu günlerde ba-emr-i 'ali medine-i İzmire 'avdet ve duhûlleri müretteb ve musammen olduğunu tefevvüh etmiş olmağla serdâr-ı merkûmun heman ve/anda bu makuleleri meydana ihrâc ve hizmetinde istihdâm birle sûretnümâ-yı iltifatı ve ağavât-ı merkûmelerin dahi tez elden İzmire ricatları sahih olduğu suretde zümre-i eşkiyâ sad cendân ferceyâb olub ba'd-ezin zapt ve terbiyeleri maverâ-yı hüddâmğân olarak bütün bütün beldenin ihtilâline ve kâffe-i sekene-i memleketin ve be-tahsis gerek esnâf ve gerek Ocaklu ehl-i 'ırz gürûhunun insilâb-ı emn ü rahatlarıyla hem/perâkende ve perişân olmalarımıza bâ'is bir ma'na olacağı zâhir ve bedidâr olmağın "lillâhi teâlâ ve li resûlihi'l-mücteba" böyle bir sevâd-ı muazzamın ve sekene-i olan 'ibâdullahın perişaniyyetten siyâneten matrûd-ı merkûmelerden Otuzbir Çıplak Salih Ağa ve Kôr Otuzbir Mehmed Ağa ve Yirmibeş Bayram Ağanın eşedd-i cinâyetlerine mebni sâbıkda vukû'ı misillû bâ'd-ezin diyâr'ı İzmire ayak basmamak üzere te'biden ib'atları/ ve Yetmişbir Ahmed Ağa ve Altmışdört Kayseriyeli Ali Ağa ve Yetmişbir Duacı Mustafa Ağa nâm kimesnelerin dahi salâh-ı halleri tebeyyünü ile afv ve ıtlâkları husûsu vezir-i müşarünileyh hazretleri tarafından derbâr-ı ma'delet-karara 'arz ve inhâ-birle İzmire vürûdlarına ruhsatı hâvi emr-i 'ali sudûr idinceye değin İzmire duhûllerine ruhsat verilmemesi ve erâzil ve eşkiyâ makûlelerinin bir taraftan hem/ ve tesâhüb ve zâbitân hizmetlerinde istihdâm olunmamaları bâbında bir kut'a emr-i 'ali ısdarı ile temin-i kulüb-u 'ibâda müsaade-i seniyye-i fukarâ-perverileri erzânî buyurulmak niyâziyle pâye-i serîr-i â'lâya mahzar-birle istidâ-yı 'inâyet ve istirhâma ibtidâr olundu. Bâki emr-i fermân hazret-i men lehül emrindir.

Bu belgenin esas metni altındaki zevatın isim ve meslekleri:

I.Sıra:

1- Mâfi hâzâ'l sakk vâkiun bilâ şekk, Mîr el-hac Ahmed Alaybeyizâde an vücûh-ı İzmîr. Mühür.

2- Vema şehidnâ illâ bîmnâ alimnâ, ve enel fakîr es-seyyid Mustafa kaimmakam en-nasb der İzmîr. Mühür.

Hakikatü'l hâl alâ mâyükâl, ve enel fakîr Davudzâde es-seyyid el-hac Hüseyin el-müderriis. Mühür.

4. el-emrû kezâlik ve ene şahidün bizâlik, el-fakîr Hasan Beyzâde Mîr Mehmed el-müderriis. Mühür.

5. Mâneşhedü illâ bimâfihi ve la na'lemu hilâfe ma kevnuhû, enel fakîr es-seyyid Mehmed Emin Mehmed-Beyzâde el-müderriis. Mühür.

6. Mâ hüve'l mestûr fi'l-kurtas nâfiun liumuriddin ve'n-nas, enel fakîr es-seyyid Mustafa Hasib Bayındırızâde el-müderriis. Mühür.

7. ed-dâ'i es-seyyid İbrahim dersi'am be-medine-yi İzmir. Mühür.

8- ed-dâ'i es-seyyid Mustafa el-me'zun bi'liftâ be-medine-yi İzmir. Mühür.

9- Mâ raâhü'l-mü'minûne hasenen fehûve indallâhi hasen, ve enel fakîr Ahmed Reşid el-müderriis, ser â'yan-ı İzmir. Mühür.

II. Sıra:

1-	Bende,	El-hac Osman, ser mutafan-ı İzmir.	Mühür
2-	"	, Salih, ser dellâl-i İzmir.	Mühür
3-	"	, Urluoğlu Mehmed, ser kassab-ı İzmir.	Mühür
4-	"	, El-hac Yusuf, ser habbazan-ı İzmir.	Mühür
5-	"	, Hasan, muhtesib-i İzmir.	Mühür
6-	"	, Alaiyeli İbrahim, emin-i kantar.	Mühür
7-	"	, El-hac Musa Mataracızâde.	Mühür
8-	"	, El-hac Mehmed Ali Mataracızâde.	Mühür
9-	"	, Seyyid Elhac Hasan, kethüda-yı Mısırcıyan	Mühür
10-	"	, El-hac İbrahim, Selanikli	Mühür
11-	"	, Seyyid Elhac Mehmed, Karaburunluzâde.	Mühür
12-	"	, Osman Hoca Giridi	Mühür
13-	"	, Esseyyid Hüseyin, Kabancızâde.	Mühür
14-	"	, El-hac Ahmed, Selaniklizâde.	Mühür
15-	"	, Seyyid Hasan, ser keresteciyan-ı İzmir.	Mühür

III. Sıra

1-	Bende,	Ali	Yemişçi	Mühür
2-	"	Mehmed	Yemişçi	Mühür
3-	"	El-hac Ahmed	Yemişçi	Mühür
4-	"	Hüseyin	Yemişçi	Mühür
5-	"	Es-seyyid İbrahim	Yemişçi	Mühür
6-	"	Es-seyyid Mehmed	Yemişçi	Mühür
7-	"	Esseyyid Ali	Yemişçi	Mühür
8-	"	Osman Hoca	Yemişçi	Mühür
9-	"	Mehmed	Yemişçi	Mühür
10-	"	Ahmed Hacıseyhođlu	Yemişçi	Mühür
11-	"	Es-seyyid Mehmed	Yemişçi	Mühür
12-	"	Es-seyyid Ahmed	Yemişçi	Mühür
13-	"	Mehmed	Yemişçi	Mühür
14-	"	Es-seyyid Tahir Ömer	Yemişçi	Mühür
15-	"	El-hac Mustafa Celälzâde	Yemişçi	Mühür

IV. Sıra:

1-	Bende,	Mehmed	Debbađ	Mühür
2-	"	Ali	Debbađ	Mühür
3-	"	Numan	Debbađ	Mühür
4-	"	Süleyman	Debbađ	Mühür
5-	"	Mustafa	Debbađ	Mühür
6-	"	Ahmed	Debbađ	Mühür
7-	"	Mehmed	Debbađ	Mühür
8-	"	Hüseyin	Debbađ	Mühür
9-	"	Mustafa	Debbađ	Mühür
10-	"	Osman	Debbađ	Mühür
11-	"	Ali	Debbađ	Mühür
12-	"	Hasan	Debbađ	Mühür
13-	"	Mustafa Baldırzâde	Debbađ	Mühür
14-	"	Hüseyin Baldırzâde, habbazân-ı İzmir	Debbađ	Mühür
15-	"	El-hac Osman, ser Haffâfân-ı İzmir	Debbađ	Mühür

V. Sıra:

1-	Bende,	Ahmed	Bezzâz	Mühür
2-	"	Hafız Ahmed	Bezzâz	Mühür
3-	"	Hafız Salih	Bezzâz	Mühür
4-	"	Seyyid Mehmed	Bezzâz	Mühür
5-	"	Mehmed Eminzâde	Bezzâz	Mühür
6-	"	Mehmed, Kethûda-yı esnâf-ı bezzâz	Bezzâz	Mühür
7-	"	Seyyid Hüseyin, ser esirci (?)	Bezzâz	Mühür
8-	"	Çeşmeli Ahmed	Bezzâz	Mühür
9-	"	Seyyid Hüseyin	Bezzâz	Mühür
10-	"	Seyyid Mehmed	Bezzâz	Mühür
11-	"	Esseyyid Elhac Ahmed	Bezzâz	Mühür
12-	"	El-hac Hasan	Bezzâz	Mühür
13-	"	Mehmed	Bezzâz	Mühür
14-	"	Hasan	Bezzâz	Mühür
15-	"	Es-seyyid Ahmed	Bezzâz	Mühür

VI. Sıra:

1-	Bende,	Mehmed	Mestçi	Mühür
2-	"	Ali bin Salih	Mestçi	Mühür
3-	"	El-hac Hasan	Mestçi	Mühür
4-	"	Hüseyin	Mestçi	Mühür
5-	"	Mehmed Mansur	Mestçi	Mühür
6-	"	Selim	Mestçi	Mühür
7-	"	Mehmed Hulûl (?)	Mestçi	Mühür
8-	"	El-hac Abdullah	Mestçi	Mühür
9-	"	El-hac Selim	Mestçi	Mühür
10-	"	El-hac Mehmed Abdullah	Mestçi	Mühür
11-	"	El-hac Said duhan (?)	Mestçi	Mühür
12-	"	Ömer	Mestçi	Mühür
13-	"	Seyyid Mahmud	Mestçi	Mühür
14-	"	Seyyid Mehmed	Mestçi	Mühür

VII. Sıra

1-	Bende,	Seyyid Mehmed	MıSıRCı	Mühür
2-	" ,	Seyyid Abdullah	MıSıRCı	Mühür
3-	" ,	Seyyid Bekir	MıSıRCı	Mühür
4-	" ,	Salih Efendi	MıSıRCı	Mühür
5-	" ,	El-hac İbrahim	MıSıRCı	Mühür
6-	" ,	El-hac Mehmed Abdulgaffar	MıSıRCı	Mühür
7-	" ,	Seyyid Süleyman	MıSıRCı	Mühür
8-	" ,	El-hac Mehmed Vanızade	MıSıRCı	Mühür
9-	" ,	Es-seyyid Süleyman	MıSıRCı	Mühür
10-	" ,	El-hac Hüseyin	MıSıRCı	Mühür
11-	" ,	El-hac Yusuf	MıSıRCı	Mühür
12-	" ,	Mısırızâde el-hac Seyyid Hasan	MıSıRCı	Mühür

VIII. Sıra:

1-	Bende,	El-hac Abdullah	Mutaf	Mühür
2-	" ,	Es-seyyid Bekir	Mutaf	Mühür
3-	" ,	Es-seyyid Velüddin	Mutaf	Mühür
4-	" ,	El-hac Ali	Mutaf	Mühür
5-	" ,	Şerif Ömer	Mutaf	Mühür
6-	" ,	El-hac Mustafa	Mutaf	Mühür
7-	" ,	Halil	Mutaf	Mühür
8-	" ,	El-hac Ali	Şekerci	Mühür
9-	" ,	El-hac Osman	Şekerci	Mühür
10-	" ,	El-hac Osman	Şekerci	Mühür
11-	" ,	Seyyid Abdullah	Şekerci	Mühür

IX. Sıra: (Yan tarafta)

- 1-Bende, Süleyman, Ser Bevvabın, Emin-i Gümrük-i Meyve-yi Ter-i İzmir.
- 2- " , Süleyman, Emin-i Gümrük-i Efrenc-i İzmir.
- 3- " , Sadık Mahmud, Katib-i Gümrük-i Efrenc-i İzmir.
- 4- " , Mehmed Sadullah, Katib-i Gümrük-i Meyve-yi Ter-i İzmir.
- 5- " , Mustafa Hamdi, Katib-i Gümrük-i İzmir.

